

Čas a „vnějšek“

Hegel kdysi ve svých berlínských přednáškách z r. 1820 (1667, s. 36) prohlásil, že „jednou z forem vnějšnosti je však čas“. Pozitivní smysl tohoto výroku je třeba vidět v tom, že tím je vlastně nalomeno a zpochybněno tradiční chápání „substance“ jako toho, co trvá uprostřed změn. Je to závažný krok k chápání každého jsoucna jakožto „bytí v čase“ (tak daleko sám Hegel ještě nešel, ale otevřel tím cestu, když to připouštěl aspoň u některých „jsoucen“, těch „vnějších“ nebo „do vnějšnosti přeložených“). Zároveň však musíme vidět i negativní stránku uvedeného výroku, totiž předpoklad, že nitro, niternost je nečasová, bez času. Z Hegelova hlediska je v tom ovšem skryt závažný rozpor, neboť jinak trvá na tom, že zvnějšnit se může jen to, co už předtím bylo v „nitru“ (tedy že vnějšek není leč zvnějšněným nitrem, tedy ničím navíc – kromě toho zvnějšnění). A čím je tedy ten čas, který v nitru neexistoval, zatímco ve vnějšku je jednou z jeho forem? Kde se bere tato forma? Ovšem od Hegelových časů už vypadá situace jinak – zejména pod vlivem biologie je třeba uvažovat o čase „vnitřním“, tj. o vlastním „časování“ konkrétní, individuální živé bytosti. Naproti tomu psychologie vždy znovu upadá do „subjektivizací“. Výsledek: je třeba akceptovat rozdíl mezi časem, spjatým s „nitrem“ konkrétní události, a časem „obecným“, „vnějšším“.

(Písek, 100926-1.)